

PODOLE PO GRUNWALDZIE (1410–1430): WALKA WITOLDA Z JAGIEŁŁĄ

Otrzymałszy od Władysława II Jagiełły prawo dożywotniego trzymania całego Podola, Witold nie od razu mógł korzystać z tego nadania. Była to już jego druga próba wejścia w posiadanie tego kraju (pierwsza miała miejsce w 1394 r.) Wtedy nawet jego osobisty udział nie pomógł w odebraniu Podola książętom Koriatowiczom. Jednak po Grunwaldzie, król musiał wynagrodzić królewskim prezentem swego stryjecznego brata. I to była jedyna nagroda dla księcia po kampanii 1410 r.

Wygląda na to, że Witold jeszcze od połowy lat 90-ch XIV w. liczył, że otrzyma ten kraj pod swoją władzę. O takich planach, wiemy z 1409 r., kiedy Jagiełło, podczas kolejnego zaostrzenia stosunków z Witoldem, w trosce o pokój, rozważał przekazanie jemu Podola, o czym wiemy z doniesienia szpiega Zakonu: „...dowiedział się od tamecznych przyjaciół swoich, jako już od dawnych czasów nie było takich nieporozumień, pomiędzy królem Jagiełłą a Witoldem jak obecnie... że król Polski chce księciu ustąpić Podole, aby tylko pokój panował”¹.

Pragnąc przedstawić na skalę międzynarodową swoją rolę, jako jednego z bohaterów wojny z zakonem, Witold po pokoju toruńskim, pod koniec 1411 r. wyjechał do Królestwa Węgierskiego². W źródłach obok wielkiego księcia widzimy jego podolskiego namiestnika starostę Giedygolda, który brał udział w zjeździe węgierskich i polskich panów.

Czemu nie od razu Witold zapanował na Podolu? I dlaczego Jagiełło dwukrotnie zwracał się do miejscowej szlachty (*ad nobiles Podolie: universis et singulis nobilibus*,

1 *Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae 1376–1430* (dalej – CEV), collectus opera A. Prochaska, Cracoviae, 1882, nr. CCCCII, s. 179.

2 А. Барбашев, *Витовт. Последнее двадцать лет княжения. 1410–1430*, Санкт-Петербург, 1891, с. 104. Itinerarium Witolda nie zawiera informacji o pobycie Witolda na Węgrzech w 1411 roku. Ale ostatnim miejscem gdzie przebywał w tym roku jest Kamieniec na Podolu (Kamieniec, 23 sierpnia 1411 roku): J. Purc, *Itinerarium Witolda Wielkiego księcia Litwy* (17 lutego 1370 – 27 października 1430 roku), *Zeszyty naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, 1971, Historia, z. 11, Studia z dziejów Wielkiego księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku, s. 92.

terrigenis, civibus et quibusquenque terre nostre Podolie) z królewskim rozkazem, żeby ona złożyła przysięgę Witoldowi?³. Zrobiła to ostatecznie dopiero w roku 1418.

Ta sprawa trwała co najmniej osiem lat, od czasu bitwy pod Grunwaldem, kiedy wielki książę nie był faktycznym władcą tego kraju. Otóż w umowie z 1412 r. pomiędzy Władysławem II Jagiełłą, Zygmuntem Luksemburskim i Witoldem, Jagiełło występuje jako władca Podola⁴; po drugie, jeszcze w 1413 r. król rozdaje posiadłości szlachcie na terenie zachodniego Podola (przywilej dla Andrija z Babszyna na wsiach Czornokinci i Krywe w powiecie skalskim ziemi podolskiej)⁵. Także wspomniana już wyżej niechęć podolskiej szlachty złożenia hołdu Witoldowi⁶ dodatkowo niepokoiła wielkiego księcia. Ten ostatni argument, dotyczący trwałej walki o Podole jest dobrym świadectwem, że Podole, (generalnie jego zachodnia część) przyjęło od połowy lat 90-
ch XIV wieku tak nowych członków, jak i nowe reguły stosunków pomiędzy szlachtą a królem. I wygląda na to, że większość z tych osób, schowanych pod wyrazem szlachta podolska (*nobiles Podolie*) mogła być przybyszami z głębi Królestwa.

Cała ta historia, wraz z jej interpretacją w historiografiach (mam na myśli starą rosyjską, ukraińską i polską) od drugiej połowy XIX wieku, na tyle skomplikowała chronologię historii Podola w pierwszej ćwierci XV w., że stała źródłem mitów, którzy żyją do dziś. Głównie chodzi o chronologię panowania różnych władców oraz o kierunkach ich polityki, dotyczące samego Podola. To, że już szlachta podolska była „rozbawiona” przybyszami z Małopolski, Śląska, Mazowsza i nie pragnęła mieć „nowego” władcy. Warto pamiętać że na tych terenach jeszcze nie do końca odbyło się przenikanie do środowiska miejscowych ziemian szlachty przybyłej z poza kraju. I taka opozycja przeciw Witoldowi nie była raczej inspirowana przez miejscowych. Jeszcze jednym aspektem, który mógł sprowokować taką sytuację, było to, że właśnie od króla otrzymywali oni swoje podolskie posiadłości, w których byli zaznaczeni jako słudzy królewscy (Podole to osobista domena króla do 1434 r.).

Może to przypadek, ale chronologicznie pierwszy przywilej Witolda z dokładną datą, w którym znajdujemy nadanie wsi na Podolu, pochodzi z 8 września 1418 r.; w

3 CEV, nr. DCCCV, s. 427–428.

4 CEV, nr. XDII, s. 228–231, „...in terra autem Podolie, idem dominus Sigismundus rex promisit eundem dominum Wladislaum regem per se nec per suos subditos facere impediri...”.

5 М. Грушевський, Матеріали до історії суспільно-політичних і економічних відносин Західної України, серія перша, ч. 1–80, 1361–1530, М. Грушевський, Твори: У 50 томах, т. 7, серія Історичні студії та розвідки (1900–1906), Львів, 2005, № XV, с. 157–158; *Zbiór dokumentów małopolskich*, wyd. I. Sułkowska-Kuraś i S. Kuraś, cz. VI, Dokumenty z lat 1386–1417, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1974, nr. 1778, s. 366–367. Tu i dalej, nazwy miejscowości na Podolu i osoby ruskiego pochodzenia podaje w transliteracji z ukraińskiego.

6 A. Prochaska, *Podole lennem Korony 1352–1430*, Kraków, 1895, s. 19–20; CEV, nr. DCCCV, s. 427–428.

nim Hryhoriy z Dawydiwciw otrzymał za 60 grzywien wsie Lysiwci i Nabokiwci⁷. Natomiast znany list Jagiełły do miejscowej szlachty pochodzi z 30 października tegoż roku.

Dla samego Podola, (mam tu na myśli Wielkie Podole aż po Dniepr) czas panowania Witolda był ostatnim, kiedy kraj był w rękach jednego władcy oraz funkcjonował w jedynych warunkach prawnych. Taka sytuacja skończyła się po okresie 1430-1434 r.

Jeżeli chcemy coś konkretnego powiedzieć o Podolu pod panowaniem Witolda to już od samego początku spotykamy poważny problem. Większość źródeł dotyczy jego zachodniej części, która po śmierci księcia stała województwem podolskim. Dla wschodniej części – Braclawszczyzny posiadamy znacznie mniej dokumentów. Jest to wynikiem samego położenia wschodniego Podola na pograniczu, gdzie często prowadzono działania wojenne. Szlachta trzymała swoje przywileje na zamkach (m. in. w Winnicy, gdzie po pożarze w 1580 r. starała się u króla o wznowienie owych, odwołując do zniszczonych tam listów Witolda.)

W historiografii jeszcze od czasów Nikandra Mołczanowskiego, autora pierwszej akademickiej monografii dziejów Podola do r. 1434, istnieje teza że właśnie Witoldowi udało się na krótki czas zahamować ekspansję polskiej szlachty na tereny Podola, i że w swojej polityce kolonizacji (termin historiografii dziewiętnastowiecznej) pustek faworyzował szlachtę z Litwy i innych ziem ruskich. „*Лишь могучему политику Витовту удалось предотвратить до конца своей жизни грозившей взрыв и остановить поступательное движение польской шляхты на западную половину нашей земли (Поділля. – В. М.). Такой успех был достигнут прежде всего тем, что после 1410 г. и вплоть до смерти Витовта пополнение рядов подольского землянства польскими выходцами, как можно думать, совершенно прекратилось, и наоборот, усилился приток выходцев из других земель, как литовских, так и русских*”⁸. Taką tezę po stu latach powtórzył Tadeusz Trajdos, zaznaczając, nie tak może patetycznie, jak Mołczanowski, że Witoldowi generalnie chodziło o zorganizowaniu własnego stronnictwa będącego przeciwagą polskiej (raczej koronnej) szlachty, i to było

7 W. Semkowicz, Nieznane nadania Witolda dla osób prywatnych, *Ateneum Wileński*, 1930, r. VII, z. 3-4, s. 852-854; *Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1386-1430*, wyd. J. Ochmański, Warszawa-Poznań, 1986, nr. 94, s. 89-90. Wśród świadków dokumentu ciekawa jest wzmianka o staroście w Trembowli (*Boguchwalo de Moky*), którego nie ma w spisach: K. Maleczyński, *Urzednicy grodzcy trembowelscy 1403-1783, Ziemia Czerwińska*, r. II, Lwów, 1936, s. 306; *Urzednicy wojewodztwa ruskiego XIV-XVIII wieku. Spisy*, opr. K. Przyboś, Wrocław, 1987, s. 96.

8 Н. Молчановский, *Очерк известий о Подольской земле до 1434 г.: преимущественно по летописным источникам*, Київ, 1885, с. 318-319. Ten fragment przytaczam w języku rosyjskim dla zachowanie stylu dziewiętnastowiecznej historiografii.

głównym celem jego polityki nadawania lenna za służbę⁹.

Taką opinię przedstawiał także Janusz Kurtyka, dodając do tego argument, że w toku tej polityki Witold wykupił od krakowskiego podkomorzego Piotra Szafranca rozległy podolski majątek za 1000 kop szerokich praskich groszy. Majątek ten Szafraniec trzymał jako dziedziczny jeszcze w 1404 r.¹⁰

Ale może Szafraniec w latach 20-ch XV w. nie miał możliwości zarządzać tak odległym od Małopolski majątkiem. Oceniając za jaką kwotę sprzedał go Witoldowi można także przyjąć, że był po prostu realistą.

Spróbujmy popatrzeć na to nieco inaczej. Witold był pierwszym władcą Podola, który podczas rozdawnictwa własności ziemskiej dla szlachty, zastosował nową praktykę zastawy dóbr. Taka forma nadania znana była na ruskich ziemiach jeszcze z czasów księcia Władysława Opolskiego, ale nie była stosowana na Podolu.

Taka forma rozdawnictwa stała jedną z form kształtowania podolskiej szlachty. Swój podolski majątek, dzięki hojności Witolda, powiększyli: panowie z Buczacza, Kierdej, panowie z Bedrychowic, Domarat ze Szladkowa i inni.

W swojej polityce rozdawniczej Witoldowi chodziło o jak najmocniejsze związanie Podola z Wielkim Księstwem Litewskim. Jako argument potwierdzający takie pragnienia wielkiego księcia, Janusz Kurtyka zaznacza taką geografiją tych nadań nie tylko w zachodnich powiatach Podola – czerwogrodzkim, kamienieckim, smotryckim, bakotckim i skalskim, ale również we wschodnich – latyczowskim, braławskim, winnickim, chmielnickim¹¹.

W takim razie należy odpowiedzieć na nasuwające się proste pytanie. Na ile

9 T. Trajdos, *Kościół katolicki na ziemiach ruskich Korony i Litwy za panowania Władysława II Jagiełły (1386–1434)*, Wrocław, 1983, t. 1, s. 160.

10 J. Kurtyka, Podole pomiędzy Polską i Litwą w XIV i 1. połowie XV wieku, *Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu*, Kraków, 2000, t. 1, s. 37; *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, wyd. F. Piekosiński, Kraków, 1905, t. IV, 1386–1450, nr. 1079, s. 89–90. Również o podolskim majątku Szafranców: В. Михайловський, Велика земельна власність на Західному Поділлі у XV ст. (на прикладі документів для Шафранців і Одровонжів), *Kamieniec Podolski. Studia z dziejów miasta i regionu*, pod. red. F. Kiryka, Kraków, 2005, t 2, s. 90–98.

11 J. Kurtyka, Podole pomiędzy Polską i Litwą w XIV i 1. połowie XV wieku, s. 36–37. Również nadania przez Witolda na terenie Wschodniego Podola: Kurtyka J. Repertorium podolskie. Dokumenty do 1430 r., *Rocznik Przemyski*, r. 40, z. 4, Historia, Przemyśl, 2004, nr. 92 bez daty, dla przodka Seweryna Sudymontowycza Kropywnyckogo, nr. 93 bez daty, dla Kostiantyna albo Kostia Koszylowycza, nr. 94 bez daty, dla Andrzeja Płozy, nr. 95 bez daty, dla Lesia Turkowycza, nr. 96 bez daty, dla Redka Jeesmana, nr. 97 bez daty, dla Andrzeja Sudymonta (zdaniem Janusza Kurtyki ten dokument jest podejrzany), nr. 98 bez daty, dla Jacka Leskowycza, nr. 99 bez daty, dla Tymofija Procyła, nr. 100 bez daty, dla Iwana Słupicza, nr. 101 bez daty, dla Słupicza, nr. 102 bez daty, dla Bogdana Mikułyńskiego, nr. 103 bez daty, Германові (Германові), nr. 104 bez daty, dla przodka Jacka Łozki. Jak widać z tych przykładów, to na wschodzie wśród odborców widzimy więcej Rusinów i Litwinów.

szlachta ruska, miejscowa lub bojarzy litewscy stanowili większość wśród adresatów przywilejów Witolda chociażby na zachodnim Podolu?

Otóż w dokumentach z lat 1418-1430 jest wymienionych 12 osób. Niektórzy z nich jak Hryhorij Bachawskij, Mikołaj Bedrych, Teodoryk z Buczacza to znane postacie. Reszta osób jest mniej znana, a niektórzy tylko raz występują w źródłach. Na podstawie imion, można ostrożnie spróbować określić ewentualną etniczną przynależność tych osób.

Hipotetyczna etniczna przynależność adresatów nadań Witolda na zachodnim Podolu w 1418-1430 latach

Imię	Liczba nadanych wsi	Hipotetyczna etniczna należność	Podstawa wniosku
Hryhoryj Szyp z Dawydiwciv	2	rusin	Na podstawie imiona
Hryhoryj Bachawskij	6	rusin (?)	Na podstawie imiona
Mikołaj Bedrych	3	polak	Pochodzą ze Śląska, herbu Świerczyk; 1438-1441 kasztelan kamieniecki ¹
Janusz	1	polak (?)	Na podstawie imiona
Kudzej	1	rusin (?)	Na podstawie imiona
Teodoryk z Buaczacz	11	polak	Herbu Abdank
Janusz Gosławski	1	polak	Na podstawie imiona
Ješko Neszewycz	1	rusin	Na podstawie imiona
Iwaszko Gynkowycz	1	rusin	Na podstawie imiona
Mykołaj Iwan Boża z Babynciv	1	rusin	Na podstawie imiona
Wołos	3	wołoch (?)	Na podstawie imiona

Jak widać, z tablicy, przedstawiciele szlachty ruskiej otrzymali 12 wsi, polskiej – 11, osoba określona jak Wołos (Wołoch) – 3 (może to ten Wołos, brat, którego Seńko, dostał Ladawe od Jagiełły w 1410 r.?) Takie proporcje, jak się wydaje, powinny skłonić nas do korekty wniosków o proruskiej czy prolitewskiej orientacji w polityce Witolda.

Jako argument potwierdzający tę opinię, wystarczy zwrócić uwagę tylko na jedną osobę z tych, która otrzymała od Witolda przywileje na Podolu – Teodoryka z Buczacza. Wtedy polityka rozdawnicza Witolda stanie przed nami w całkowicie

¹ *Urządnicy Podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy*, opr. E. Janas, W. Kłaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka, Kórnik, 1998, nr. 189, s. 63–64.

innym świetle. Dominacja Teodoryka wśród adresatów może świadczyć także o pragnieniu Witolda, aby zaspokoić głównych działaczy prokoronnej (prokrólewskiej) części miejscowej szlachty, gdzie Teodoryk i jego bracia byli jednymi z głównych postaci. Widać to wyraźnie w ich udziale w odebraniu Kamieńca i grodów podolskich po śmierci Witolda.

Ważną rolę w wyjaśnieniu tej sprawy odgrywa nieznany przywilej z Podola, który, jak mi wydaje, może zmienić naszą dzisiejszą wizję o rządach Witolda na Podolu, oraz zrozumieć funkcje namiestników księcia. Jak już wiemy, od 1411 r. na terenie Podola przebywali namiestnicy Witolda z tytułem starosty kamienieckiego (raczej podolskiego). Otóż byli to Jerzy (Jurij) Giedygold (1411–1423), Piotr Montegerdowycz (1424–1425) oraz Jan (Iwan) Dowgird (1426–1430). Ostatniego z nich usunięto pod koniec 1430 r. podczas zdobycia Kamieńca przez szlachtę podolską, szlachtę, na czele, której stali bracia Buczaczy, Hryćko Kerdejowycz i Krystyn z Gałowa¹². Informacja o sprawowaniu urzędu tego starosty jest na tyle skromna, że wiemy o nich tylko to, że byli świadkami wielkoksiążęcych czy królewskich dokumentów.

W Archiwum Głównym akt Dawnych w Warszawie, w dziale dokumentów pergaminowych zachowany list z datą 19 maja 1421 r., wystawiony w Czerwonogrodzie (*Datum et actum in Czyrwanigrod feria secunda post festum Sancti trinite M° CCCC° XXI*). Dokument ten wystawiony przez Giedygolda, a nazywa on siebie generalnym starostą podolskim (*Gedegoldi capita[nei] Podolie generalis*). Wystawił on dokument Teodorykowi z Buczacza (*generoso Theodorico de Buczacz*), który za 20 kop grozy (*viginti sexaget.*) dostał zapis na pustkę Drohyczów (*villam vasstitas Drohuczow*) w powiecie czerwonogrodzkim (*districtu[m] Czyrwonogrodensi*) nad rzeką Dniestr (*in fluvio Nyestr*). Świadcami tego przywileju byli obecni tam szlachcice (*presentibus nobilibus*) Szczeniec ? z Nowoseleci, Tyszna z Beremjan, Hrygorij Szyp z Dawydiwców, ... z Budiawców, Piotr ze Swieniec, Oleszko z Lastiwców oraz Hrygorij z Bydłotozowców¹³.

Z wyjątkową sytuacją spotykamy się w jednym z dokumentów pochodzącym z kancelarii namiestnika Witolda na Podolu. Główną niespodzianką jest tytułatura Giedygolda – występuje jako generalny starosta podolski. W innych znanych źródłach, Giedygold występuje jako podolski starosta, a nie jako generalny starosta.

12 *Urządnicy Podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy*, nr. 535–537, s. 119–120.

13 Archiwum Główny akt Dawnych (dalej – AGAD). Zbiór dokumentów pergaminowych. Sygn. 8832. Dokument 87 ´ 13 + 46 cm. Jest mocno uszkodzony. Na odwrocie *Rus.* ° 54. Sznurek po pieczęci. Brak pieczęci. W maszynopisowym katalogu zbioru zaznaczono: „... starosta podolski generalny oznajmia, że sprzedał wieś Drohyczów w pow. czerwonogrodzkim nad Dniestrem za 20 kop gr. i konia wartości 3 kop. gr. Ur. De Buczacz Czerwonograd [lac.] 14[21] 19.V.” Data dokumentu nie budzi wątpliwości. Święto Trójcy w 1421 r. przypadało 18 maja. Według informacji podanej przez kierownika pierwszego oddziału AGAD dr. Michała Kuleckiego, dokument został zakupiony z prywatnych rąk w latach sześćdziesiątych XX w.

Może to być ostrożną przesłanką, że jakość formalnie starostwo generalne podolskie było utworzone na mocy przywileju z 1442 r., ale de facto wiemy, że królewscy namiestnicy już od lat 30-ch korzystali okazyjnie z tytułatury kamienieckiego (podolskiego) starosty generalnego i robili zastawy królewszczyzn¹⁴. Również z lat 20-ch mamy przykłady korzystania z analogicznej tytułatury dla ziem ruskich, gdzie królewski namiestnik Spytek z Tarnowa jest zaznaczony z tytułaturą ruskiego starosty generalnego (*capitaneo nostro Russie generale (1422), protunc capitaneo nostro Leopoliensi generali (1424)*)¹⁵. Ale tu, w przyszłym województwie ruskim specyfika urzędu starosty różniła się od innych ziem ruskich.

W tej sprawie możemy także wysnuć przypuszczenie, że ten dokument nie był późnym falsyfikatem, ale był spisany po 1442 r. i był potrzebny Teodorykowi z Buczacza dla legitymizacji swoich praw na tą wieś, i dlatego tam wykorzystano formułę *Gedegoldi capita[nei] Podolie generalis*. Lecz wydaje się to mało prawdopodobne.

Wśród odczytanych w tym dokumencie świadków najpewniejszym jest Hryhorij Szyp z Dawydiwców, posesor wsi Lysiwców i Nabokiwców w tym samym powiecie czerwonogrodzkim. Pozostałych świadków, z powodu fatalnego stanu pergaminu, można ewentualnie próbować zidentyfikować idąc za nazwami miejscowości: jak to Oleszko z Lostowców czy posesor z Nowoselycy i Beremjan. Ciekawostką lub zbiegiem okoliczności jest to że większość tych miejscowości znajdujemy w powiecie czerwonogrodzkim, tak jak wieś Drohycziw (współczesna Drohycziwka). Również reszta nadań dla Teodoryka z lat 20-ch XV w. znajdują się w pobliżu¹⁶. Można przypuścić i to, że osoby wzmiankowane na liście świadków, były w jakiś sposób związane z panami z Buczacza, którzy od lat 30-ch XV wieku, dzięki stosowaniu metody zapisu królewskiego długu na Czerwonogrodzie (mieście i zamku) oraz na powiecie praktycznie podporządkowali cały powiat.

I na koniec jeszcze parę opinii o namiestnikach Witolda na Podolu. Ciekawa jest informacja o Giedygoldzie, jako staroście w Kamieńcu, w dzienniku podróży

14 Pierwsza wzmianka o podolskim staroście Władysława Jagiełły, z zaznaczeniem w tytułaturze *generalny*, pochodzi z 6 czerwca 1431 r.: AGAD. Archiwum Zamoyskich. Sygn. 32. S. 933; Про це див.: В. Михайловський, Початки уряду кам'янецького генерального старости (1431-1446 рр.), *Київська старовина*, 2001, nr. 3, s. 164.

15 *Привілеї міста Львова (XIV – XVIII ст.)*, упор. М. Капраль, Львів, 1998, № 21, с. 67; № 23, с. 73. Spytek z Tarnowa był krewnym Spytka z Melsztyna, właściciela Zachodniego Podola w latach 1395-1399: W. Dworzaczek, *Genealogia. Tablicy*, Warszawa, 1959, nr. 95.

16 O dokumentach Witolda dla Teodoryka z Buczacza za czasów panowania Witolda: В. Михайловський, Західне Поділля під володінням Вітовта у 1411-1430 роках: надавча політика у світлі документів, *До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя*, Київ-Львів, 2004, т. II, с. 110-128.

Guillebert de Lannoy, który opisał swoje przyjęcie u starosty w 1421 roku¹⁷. Warto zaznaczyć że Giedygold był jednym z niewielu zaufanych osób Witolda, w różnych dyplomatycznych misjach, między innymi brał udział w słynnym soborze w Konstancy¹⁸. Otóż to właśnie, że był on najdłużej namiestnikiem Witolda na tak trudnym terenie jak Podole, podkreśla jego wysoką pozycję u boku księcia.

Również pierwsza i ostatnia wzmianki o nim jako o podolskim staroście pochodzą z źródeł dotyczących spraw międzynarodowych. 11 listopada 1411 r. Giedygold był jednym z arbitrów na zjeździe panów polskich i węgierskich (zaznaczono go jako podolskiego starostę Jurija lub Giedygolda radnego naszego brata Aleksandra lub Witolda (*Georgium alias Gedigolt consiliarum fratris nostri ducis Allexandri alias Withawd capitaneum Podolie*)¹⁹. Ostatni raz z tytułaturą starosty podolskiego jest wzmiankowany w giejcie, jaki dostał od króla Zygmunta w Kieżmarku na wspólnym zjedzie panów polskich i węgierskich (*Georgio alias Gedigoldus capitaneo Podolie*)²⁰.

Mimo małej ilości źródeł dotyczących panowania Witolda na Podolu możemy pozwolić sobie na wyciągnięcie kilku ważnych wniosków. Właśnie Witoldowi możemy przypisać próby zmiany struktury szlachty na Podolu, również z jej konsolidacją. O czym świadczy stosowanie przez niego całkowicie nowego sposobu osadzania jej na terenie Podola metodą zastawu nieruchomości ziemskich również z przekazaniem takich praw swemu staroście (dokument Giedygolda).

Wzmianka jako starosty generalnego Gedygolda, z 1421 r. pozwala nam ostrożnie wnioskować że urząd ten stawał się kluczowym w tej części ziem ruskich, ponieważ na nim przebywały osoby z najbliższego otoczenia tak króla, jak i wielkiego księcia.

17 „*capitane de Lopodolie* (tak w tekście – W. M.), *uomme Cheldigold...*” Ф. Брун, *Voyages et ambassades de Messire Guillebert de Lannoy, chevalier de la Toison d’or, Seigneur de Santes, Willerval, Tronchiennes, Beaumont et Wahégnies*. 1399–1450. Mons, typ. d’Em. Ployois, 1840, in 8, 140 стр. съ картою, *Записки одесского общества истории и древностей*, Одесса, 1853, t. III, c. 437. Również o tym wydarzeniu: G. Mickūnaitė, *Making a treat Ruler: Grand Duke Vytautas of Lithuania*, Budapest, 2006, p. 30.

18 O Giedygoldzie: L. Korczak, *Litewska rada wielkoksiążęca w XV wieku*, Kraków, 1998, s. 83; L. Korczak, *Monarcha i Poddani. System władzy w Wielkim Księstwie Litewskim w okresie wczesnojagiellońskim*, Kraków, 2008, s. 100, 131, 132.

19 Ostatnie poprawione wydanie dokumenta: *Dokumenty Polskie z archiwum dawnego Królestwa Węgier*, wyd. i opr. S. A. Sroka, Kraków, 1998, t. 1 (do 1450 r.), nr. 39, s. 55.

20 *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*, t. II. Collectus opera Dr. Anatoli Lewicki, Kraków, 1891, nr. 126, s. 163.

Віталій Михайлович
Boriso Grinčenko vardo Kijevo universitetas

Podolė 1410–1430 m.: Vytauto grumtynės su Jogaila

Santrauka

Straipsnio pagrindinė tema – didžiojo kunigaikščio Vytauto valdymas Podolės teritorijoje 1411–1430 metais. Remdamasis išlikusiais šaltiniais, autorius analizuoja vietos bajorijos narius ir jų socialinius ryšius. Prisijungęs Podolę, gautą kaip atlygį už pagalbą karaliui Jogailai Žalgirio mūšyje, Vytautas konsolidavo Podolės žemes, paversdamas jas vienalyte administracine ir teisine sistema. Pateikta analizė apie bajorams suteiktas žemės perleidimo privilegijas kertasi su istoriografijoje paplitusiu mitu apie Vytauto žemių prijungimo politiką, t.y. apie jo orientaciją į Rusios žemes. Vytautas įgyvendino naują socialinę praktiką – Podolės žemėse leido įsikurti valstybės tarnautojams – bajorams. Atrastoje 1421 m. privilegijoje, sudarytoje Kameneco seniūno Jurgio Gedygoldo Teodorikui iš Bučačo, Gedygoldas save įvardija Podolės vyriausiuoju seniūnu.

Віталій Михайловичський
Kiev Boris Grinchenko University

Podillya in 1410-1430: Witold Struggle with Jagiello

Summary

The main subject of this article is the governance of the Grand Duke Witold over the territory of Podillya during the years of 1411–1430. On the basis of the available document sources, the author analyzes the members of local nobility and their social relations. After acquiring Podillya, which was received as a reward for supporting the King Jagiello in the Battle of Grunewald, Witold consolidated the lands of Podillya into the unified administrative and legal system. The proposed analysis about provided privileges of land transfer to noblemen contrasts the prevalent historiographical myth about Witold policy of land consolidation, i.e. about his orientation to the land of Russia. The Grand Duke Witold implemented a new social practice i.e. he allowed civil servants to settle in the territory of Podillya. In the discovered privilege of 1421, made by Kamenec elder George Gedygold Theodoric of Buchach, Gedygold identifies himself as the senior elder of Podillya.

Віталій Михайловичський – humanitarinių m. (istorija) daktaras, Boriso Grinčenko vardo Kijevo universiteto Ukrainos istorijos katedros docentas. Pagrindinės tyrimų temos: Podolės visuomenės istorija XIV a. antrojoje pusėje – XVII a. El. paštas: witmicha@yahoo.com